

Pərvanə Əlövsət qızı BAĞIROVA
Azərbaycan Dillər Universitetinin doktorantı
E-mail: pervane78@mail.ru

MULTİKULTURAL CƏMIYYƏTLƏRDƏ FƏRDİ VƏ KOLLEKTİV ÇOXDİLLİLİYİN FORMALAŞMASINA TƏSİR EDƏN SOSIAL-MƏDƏNİ AMİLLƏR

Xülasə

Məqalə multikultural cəmiyyətlərdə fərdi və kollektiv çoxdilliliyin formalaşmasına təsir edən əsas sosial-mədəni amilləri araşdırır. Qloballaşma, miqrasiya prosesləri və mədəni inteqrasiyanın güclənməsi şəraitində çoxdillilik müasir cəmiyyətlərin səciyyəvi xüsusiyyətlərindən birinə çevrilmişdir. Tədqiqatda dilin sosial və mədəni identikliyin ifadə vasitəsi kimi rolu, həmçinin fərdi və kollektiv çoxdillilik arasındakı qarşılıqlı əlaqə təhlil olunur. Etnik və mədəni müxtəliflik, ailə və sosial mühit, təhsil sistemi, mədəni institutların fəaliyyəti, multikulturalizm ideologiyası və dil tolerantlığı çoxdilliliyin formalaşmasına təsir edən əsas amillər kimi müəyyən edilir. Eyni zamanda, rəqəmsal texnologiyaların və sosial medianın çoxdillilik kommunikasiya məkanlarının genişlənməsində rolu xüsusi vurğulanır. Məqalədə qeyd olunur ki, çoxdillilik yalnız kommunikativ bacarıq deyil, həm də sosial adaptasiya, mədəni inteqrasiya və multikultural dəyərlərin qorunması üçün mühüm mexanizmdir. Nəticə olaraq, fərdi və kollektiv çoxdilliliyin inkişafı multikultural cəmiyyətlərdə sosial sabitliyin və mədəni zənginliyin təmin edilməsində mühüm amil kimi qiymətləndirilir.

Açar sözlər: multikulturalizm, çoxdillilik, dil siyasəti, dil tolerantlığı.

UOT: 306.44: 811.111-2: 316.6

JEL: Z13, J15, I21

DOI: <https://doi.org/10.54414/LEEV4399>

Giriş

Müasir dövrdə qloballaşma proseslərinin sürətlənməsi dünya miqyasında mədəni, sosial və dil əlaqələrinin intensivləşməsinə səbəb olmuşdur. Bu şəraitdə multikulturalizm və çoxdillilik yalnız dilçilik və mədəniyyətşünaslıq sahələrinin deyil, eyni zamanda sosial elmlərin də əsas tədqiqat obyektlərindən birinə çevrilmişdir. Müxtəlif etnik, mədəni və dil qruplarının eyni sosial məkanda qarşılıqlı əlaqədə yaşadığı multikultural cəmiyyətlərdə dil müxtəlifliyi sosial həyatın ayrılmaz tərkib hissəsi kimi çıxış edir və fərdi və kollektiv çoxdilliliyin formalaşmasını şərtləndirir [6].

Müasir qloballaşma şəraitində multikulturalizm və çoxdillilik yalnız dilçilik və mədəniyyətşünaslıq sahələrinin deyil, həm də sosial elmlərin əsas tədqiqat obyektinə çevrilmişdir. Dünyada etnik, mədəni və dil müxtəlifliyinin artması fərdi və kollektiv çoxdilliliyin formalaşmasına yeni sosial-mədəni mühit yaratmışdır [2]. Fərdlərin dil

bacarıqlarının inkişafı, cəmiyyətlərin sosial inteqrasiyası və mədəni harmoniyanın qorunması məsələləri bu sahənin prioritet problem kimi tədqiq olunmasını zəruri edir. Bu baxımdan, multikultural cəmiyyətlərdə fərdi və kollektiv çoxdilliliyin öyrənilməsi aktual və müasir elmi problem kimi qiymətləndirilir.

Multikultural cəmiyyətlərdə fərdi və kollektiv çoxdilliliyin sosial-mədəni əsasları. Multikultural cəmiyyətlərdə fərdlər gündəlik həyatın müxtəlif sahələrində bir neçə dildən istifadə etmək zərurəti ilə qarşılaşırlar. Bu isə fərdi çoxdilliliyin təbii şəkildə inkişafına gətirib çıxarır. Eyni zamanda, cəmiyyət səviyyəsində müxtəlif dillərin paralel mövcudluğu və funksional bölgüsü kollektiv çoxdilliliyin formalaşmasına şərait yaradır. Beləliklə, fərdi və kollektiv çoxdillilik multikultural cəmiyyətlərin sosial-mədəni strukturunu xarakterizə edən əsas göstəricilərdən biri kimi çıxış edir [3, s.101]

Qeyd etmək lazımdır ki, çoxdilliliyin formalaşması yalnız dil öyrənilməsi və ünsiyyət ehtiyacı ilə məhdudlaşmır. Bu prosesə təsir edən amillər daha geniş və mürəkkəb xarakter daşıyır. Sosial mühit, mədəni dəyərlər, tarixi irs, etnik kimlik, təhsil siyasəti və dövlətin dil strategiyası kimi faktorlar çoxdilliliyin inkişafında mühüm rol oynayır. Xüsusilə multikulturalizm ideologiyasının cəmiyyətdə təşviqi dil müxtəlifliyinə tolerant münasibətin formalaşmasına və fərqli dillərin sosial nüfuzunun qorunmasına xidmət edir [9]. Bu baxımdan, multikultural cəmiyyətlərdə fərdi və kollektiv çoxdilliliyin formalaşmasına təsir edən sosial-mədəni amillərin elmi şəkildə təhlili aktual və zəruri məsələdir. Məqalənin məqsədi multikultural mühitdə çoxdilliliyin meydana gəlməsini şərtləndirən əsas sosial-mədəni faktorları araşdırmaq, onların qarşılıqlı əlaqəsini müəyyənləşdirmək və bu prosesin cəmiyyətin mədəni inkişafındakı rolunu ortaya qoymaqdır.

Dil fərdin sosial və mədəni kimliyinin əsas göstəricilərindən biri hesab olunur. İnsanlar öz etnik mənsubiyyətini, mədəni dəyərlərini, sosial statusunu və ideoloji mövqelərini dil vasitəsilə ifadə edirlər. Multikultural cəmiyyətlərdə bu xüsusiyyət daha qabarıq şəkildə özünü göstərir, çünki fərdlər müxtəlif sosial situasiyalarda fərqli dillərlə qarşılaşır və onları funksional şəkildə istifadə etmək zərurəti ilə üzləşirlər. Dil seçimi yalnız kommunikativ funksiya daşımır, eyni zamanda fərdin sosial kimliyinin və cəmiyyət daxilində mövqeyinin formalaşmasında mühüm rol oynayır [13].

Fərdlər müxtəlif sosial mühitlərdə müxtəlif dillərdən istifadə etməklə öz identikliklərini situasiyaya uyğun şəkildə formalaşdırırlar. Ailə mühitində ana dilində ünsiyyət mədəni və emosional bağların qorunmasına xidmət edir, təhsil və peşə mühitində rəsmi və ya dominant dillərin istifadəsi isə sosial inteqrasiyanı və peşə fəaliyyətini təmin edir. Bu proses fərdin yalnız dil bacarıqlarını deyil, eyni zamanda sosial və mədəni dünyagörüşünü də zənginləşdirir və multikultural mühitə uyğunlaşmasını asanlaşdırır [4].

Fərdi çoxdilliliyin formalaşmasında ailə mühüm başlanğıc mühit kimi çıxış edir.

Multikultural ailələrdə böyüyən uşaqlar erkən yaşlardan bir neçə dillə eyni vaxtda təmasda olur, bu isə onların dil qavrayışının və kommunikativ bacarıqlarının daha çevik inkişafına şərait yaradır. Erkən yaş dövründə formalaşan çoxdillilik sonrakı mərhələlərdə yeni dillərin mənimsənilməsini də asanlaşdırır. Bu baxımdan ailə mühiti çoxdilliliyin sosial-mədəni əsaslarının formalaşmasında mühüm rol oynayır [15].

Multikultural cəmiyyətlərdə fərdi və kollektiv çoxdillilik qarşılıqlı əlaqədə inkişaf edir. Kollektiv səviyyədə mövcud olan dil müxtəlifliyi fərdlər üçün çoxdilli ünsiyyət mühiti yaradır, fərdi çoxdillilik isə cəmiyyət daxilində dillərin funksionallığını və yaşarlılığını təmin edir. Bu qarşılıqlı təsir nəticəsində çoxdillilik yalnız kommunikativ vasitə kimi deyil, həm də mədəni kimliyin qorunması, sosial inteqrasiyanın təmin edilməsi və multikultural dəyərlərin inkişafı üçün mühüm sosial-mədəni fenomen kimi çıxış edir [10, s.201].

Beləliklə, multikultural cəmiyyətlərdə fərdi və kollektiv çoxdilliliyin sosial-mədəni əsasları kompleks xarakter daşıyır və müxtəlif sosial institutların, mədəni dəyərlərin və ictimai münasibətlərin qarşılıqlı təsiri nəticəsində formalaşır. Bu proses müasir cəmiyyətlərdə sosial sabitliyin qorunmasına, mədəni müxtəlifliyin davamlı inkişafına və cəmiyyət üzvləri arasında qarşılıqlı anlaşmanın güclənməsinə mühüm töhfə verir.

Qloballaşma və rəqəmsal transformasiya şəraitində çoxdilliliyin inkişaf tendensiyaları və sosial rolu. Dil fərdin sosial və mədəni kimliyinin ən əsas göstəricilərindən biri hesab olunur. İnsanlar öz etnik mənsubiyyətini, mədəni dəyərlərini, sosial statusunu və hətta ideoloji mövqelərini dil vasitəsilə ifadə edirlər [1]. Multikultural cəmiyyətlərdə bu xüsusiyyət xüsusilə nəzərə çarpır, çünki fərdlər gündəlik həyatın müxtəlif sahələrində fərqli dillərlə qarşılaşır və onları funksional şəkildə istifadə etmək məcburiyyətində qalırlar. Dil seçimi yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də özünüifadənin mühüm mexanizmidir: hansı dili seçmək fərdin sosial kimliyini və cəmiyyət qarşısında öz mövqeyini göstərməsinin göstəricisi olur [12].

Fərdlər müxtəlif sosial mühitlərdə fərqli dillərdən istifadə etməklə öz identikliklərini situasiyaya uyğun şəkildə formalaşdırırlar. Məsələn, ailə mühitində ana dilində ünsiyyət qurmaq mədəni və emosional bağları gücləndirir, məktəb və iş mühitində dominant və ya rəsmi dilin istifadəsi isə sosial inteqrasiyanı və peşə fəaliyyətini təmin edir. Bu proses yalnız fərdi səviyyədə dil bacarıqlarının inkişafına səbəb olmur, həm də fərdin mədəni və sosial identifikasiyasını zənginləşdirir, onun multikultural mühitə uyğunlaşmasına şərait yaradır. Beləliklə, çoxdillilik təkcə kommunikativ bacarıq kimi qiymətləndirilmir, o, həm də sosial adaptasiya və özünüifadə mexanizmi rolunu oynayır. Fərdlər müxtəlif dillərdə danışmaqla həm fərdi kimliyini ifadə edir, həm də cəmiyyətin mədəni müxtəlifliyinə qoşulurlar. Bu baxımdan çoxdillilik fərdin sosial çevikliyini artırır, mədəni stereotipləri yüngülləşdirir və multikultural cəmiyyətlərdə qarşılıqlı anlaşma və tolerantlıq mühitinin formalaşmasına xidmət edir. Bundan əlavə, çoxdillilik sosial status və prestij aspektləri ilə də bağlıdır. Dominant dillərin üstünlük təşkil etdiyi sahələrdə danışmaq fərdlərə əlavə sosial nüfuz və peşə imkanları qazandırır, eyni zamanda azlıq dillərinin qorunması və istifadəsi mədəni kimliyin davamlılığını təmin edir. Nəticədə, dil yalnız ünsiyyət vasitəsi kimi deyil, həm də fərdin sosial, mədəni və psixoloji kimliyinin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi çıxış edir [8, s.95].

Fərdi çoxdillilik bir şəxsə iki və ya daha artıq dili müxtəlif ünsiyyət situasiyalarında funksional şəkildə istifadə edə bilmə bacarığı ilə xarakterizə olunur. Bu, yalnız bir neçə dili bilmək deyil, həmin dillər arasında situasiyaya uyğun seçim etmək, onları sosial və mədəni kontekstə uyğun şəkildə tətbiq etmək qabiliyyətini də əhatə edir. Fərdi çoxdilliliyin formalaşması ailə mühiti, erkən yaşlarda dilə məruz qalma, təhsil sistemi, sosial münasibətlər və mədəni mühit kimi bir sıra amillərin qarşılıqlı təsiri nəticəsində baş verir. Xüsusilə multikultural ailələrdə və çoxdilli sosial mühitlərdə böyüyən fərdlər üçün çoxdillilik təbii və gündəlik həyatın ayrılmaz hissəsinə çevrilir [3].

Kollektiv çoxdillilik isə müəyyən bir icma, region və ya bütövlükdə cəmiyyət daxilində iki və ya daha artıq dilin paralel və sistemli şəkildə mövcud olması və istifadə olunması ilə səciyyələnir. Bu tip çoxdillilikdə dillər müxtəlif sosial funksiyalar yerinə yetirir və onların istifadəsi sahələr üzrə bölüşdürülür. Məsələn, bir dil rəsmi və inzibati sferada, digəri isə məişət, mədəniyyət və ya qeyri-rəsmi ünsiyyətdə üstünlük təşkil edə bilər. Kollektiv çoxdillilik tarixi inkişaf, etnik tərkib, miqrasiya prosesləri və dövlətin dil siyasəti ilə sıx bağlıdır [16].

Multikultural cəmiyyətlərdə fərdi və kollektiv çoxdillilik bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə inkişaf edir və qarşılıqlı şəkildə güclənir. Kollektiv səviyyədə mövcud olan dil müxtəlifliyi fərdlər üçün çoxdilli ünsiyyət mühiti yaradır, fərdi çoxdillilik isə cəmiyyət daxilində dillərin yaşarlılığını və funksionallığını təmin edir. Bu qarşılıqlı əlaqə nəticəsində dil müxtəlifliyi yalnız kommunikativ vasitə kimi deyil, həm də mədəni kimliyin, sosial inteqrasiyanın və multikultural dəyərlərin qorunmasının əsas elementlərindən biri kimi çıxış edir [14, s.78].

Multikultural cəmiyyətlərdə çoxdilliliyin formalaşmasına təsir edən əsas sosial-mədəni amillərdən biri etnik və mədəni müxtəliflikdir. Müxtəlif etnik qrupların, mədəni ənənələrin və dil icmalarının eyni sosial məkanda birgə mövcudluğu gündəlik ünsiyyətdə dil seçiminin zəruriliyini yaradır. Bu şəraitdə fərdlər müxtəlif sosial situasiyalarda fərqli dillərdən istifadə etməyə məcbur qalır ki, bu da çoxdilliliyin təbii şəkildə inkişafına səbəb olur. Etnik və mədəni müxtəliflik yalnız fərdi səviyyədə dil bacarıqlarının genişlənməsinə deyil, eyni zamanda kollektiv səviyyədə dil müxtəlifliyinin qorunmasına və möhkəmlənməsinə xidmət edir [12, s.201].

Ailə və sosial mühit çoxdilliliyin formalaşmasında həlledici rol oynayan əsas amillərdən biri kimi çıxış edir. Multikultural ailələrdə böyüyən uşaqlar erkən yaşlardan etibarən bir neçə dillə eyni vaxtda təmasda olur, bu da onların dil qavrayışının və ünsiyyət bacarıqlarının çevik inkişafına şərait yaradır. Belə ailə mühitində dil yalnız kommunikasiya vasitəsi deyil, həm də mədəni dəyərlərin və

etnik kimliyin ötürülməsi vasitəsi kimi çıxış edir. Nəticədə uşaqlarda çoxdilli və multikultural dünyagörüş formalaşır [16]. Bununla yanaşı, geniş dost çevrəsi, təhsil və iş mühiti, ictimai münasibətlər fərdlərin dil davranışına və dil seçimlərinə birbaşa təsir göstərir. Sosial şəbəkələr və kütləvi kommunikasiya vasitələri müxtəlif dillərin istifadəsini stimullaşdıraraq fərdlərin dil repertuarını genişləndirir. Müxtəlif dillərdə qurulan sosial əlaqələr çoxdilli ünsiyyəti gündəlik praktikanın bir hissəsinə çevirir və fərdi çoxdilliliyin kollektiv səviyyədə davamlılığını təmin edir. Beləliklə, sosial-mədəni mühit multikultural cəmiyyətlərdə çoxdilliliyin formalaşması və inkişafı üçün əsas zəmin rolunu oynayır [7].

Multikulturalizm ideologiyası cəmiyyət daxilində mədəni və dil müxtəlifliyinin qəbul edilməsinə və qorunmasına əsaslanan dəyərlər sistemidir. Bu ideologiya dil tolerantlığının formalaşmasına xidmət edərək müxtəlif dillərin bərabər hüquqlu şəkildə mövcudluğunu və istifadəsini təşviq edir. Dilə qarşı tolerant münasibət fərqli dil daşıyıcılarının sosial həyatda aktiv iştirakını təmin etməklə yanaşı, onların mədəni kimliyinin qorunmasına da şərait yaradır. Belə bir yanaşma multikultural cəmiyyətlərdə dil müxtəlifliyinin sosial konflikt mənbəyi deyil, əksinə, qarşılıqlı anlaşma və inteqrasiya vasitəsi kimi dəyərləndirilməsinə imkan verir.

Dil tolerantlığı həm fərdi, həm də kollektiv səviyyədə çoxdilliliyin inkişafına müsbət təsir göstərir. Fərdi səviyyədə tolerant dil mühiti insanların müxtəlif dillərdə ünsiyyət qurmaqdan çəkinməməsinə, dil bacarıqlarını sərbəst şəkildə inkişaf etdirməsinə şərait yaradır. Kollektiv səviyyədə isə dil tolerantlığı müxtəlif dillərin sosial funksiyalarının qorunmasını, onların təhsil, mədəniyyət və ictimai həyatın müxtəlif sahələrində istifadəsini təmin edir. Bu da kollektiv çoxdilliliyin davamlı və stabil şəkildə formalaşmasına zəmin yaradır [5, s.11]

Multikultural dəyərlərin üstünlük təşkil etdiyi cəmiyyətlərdə dil müxtəlifliyi sosial harmoniyanın və mədəni zənginliyin mühüm göstəricisi kimi qəbul olunur. Belə cəmiyyətlərdə dillər arasında qarşılıqlı hörmət və anlaşma mühiti formalaşır, bu isə mədəni

dialogun və sosial həmrəyliyin güclənməsinə xidmət edir. Nəticə etibarilə, multikulturalizm və dil tolerantlığı fərdi və kollektiv çoxdilliliyin inkişafını şərtləndirən əsas ideoloji və sosial-mədəni faktorlar sırasında xüsusi yer tutur [2].

Rəqəmsal texnologiyaların və sosial medianın sürətli inkişafı çoxdilliliyin yeni və mürəkkəb formalarının meydana çıxmasına şərait yaratmışdır. Müasir onlayn platformalar fərdlərə eyni zamanda bir neçə dildən istifadə etməyə imkan verir. Bu vəziyyət, xüsusilə gənc nəsil arasında kod dəyişməsi (code-switching) və dil qarışığı (code-mixing) kimi hadisələrin geniş yayılmasına səbəb olmuşdur. Belə ki, fərdlər söhbət və yazışma zamanı cümlələrin bir hissəsini bir dildə, digər hissəsini isə başqa dildə ifadə edərək ünsiyyətlərini daha çevik və situasiyaya uyğun edir [9].

Rəqəmsal mühit eyni zamanda kollektiv çoxdilliliyi də gücləndirir. Onlayn platformalarda fərqli dillərdəki kontentə, forumlara və sosial qruplara çıxış imkanı, müxtəlif dil icmalarının qarşılıqlı ünsiyyətini təmin edir. Məsələn, global oyun platformalarında, beynəlxalq təhsil forumlarında və sosial şəbəkələrdə istifadəçilər müxtəlif dillərdə yazışaraq dil praktikasını genişləndirir və fərdi çoxdillilik bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Bu, yalnız fərdi səviyyədə deyil, kollektiv səviyyədə də yeni çoxdilli ünsiyyət mühitinin yaranmasına şərait yaradır. Bundan əlavə, rəqəmsal texnologiyalar dillərin yaşarlığını qorumaq və onların daha geniş auditoriyaya çatmasını təmin etmək baxımından da əhəmiyyətlidir. Azlıq dillərində yaradılmış onlayn kontent həmin dillərin gündəlik istifadəsini stimullaşdırır, həmçinin multikultural mədəniyyətin qorunmasına dəstək olur. Rəqəmsal mühit beləliklə, dillərin funksionallığını artıraraq kollektiv çoxdilliliyin müasir formasını formalaşdırır və dil müxtəlifliyinin sosial-mədəni baxımdan davamlılığını təmin edir [11].

Nəticə olaraq, rəqəmsal texnologiyalar və sosial media multikultural cəmiyyətlərdə fərdi və kollektiv çoxdilliliyin inkişafına yeni impuls verir. Bu mühit həm kommunikasiya strategiyalarını zənginləşdirir, həm də

fərdlərin sosial adaptasiya və mədəni identiklik imkanlarını genişləndirir.

Nəticə

Multikultural cəmiyyətlərdə fərdi və kollektiv çoxdilliliyin formalaşması və inkişafı kompleks sosial-mədəni amillərin qarşılıqlı təsiri altında baş verir. Etnik və mədəni müxtəliflik, ailə və sosial mühit, təhsil sistemi, mədəni institutların fəaliyyəti, eləcə də multikultural dəyərlərin cəmiyyətdə təşviqi bu prosesin əsas determinantları kimi çıxış edir. Bu amillər birlikdə fərdlərin dil repertuarının genişlənməsinə, cəmiyyət səviyyəsində isə dil müxtəlifliyinin qorunmasına və davamlılığına şərait yaradır.

Multikultural mühitdə formalaşan çoxdillilik yalnız ünsiyyət ehtiyacının nəticəsi deyil, eyni zamanda mədəni kimliyin ifadə forması və sosial inteqrasiyanın mühüm vasitəsidir. Fərdi çoxdillilik cəmiyyət üzvlərinin sosial adaptasiya imkanlarını artırır, kollektiv çoxdillilik isə mədəni müxtəlifliyin institusional səviyyədə yaşadılmasına xidmət edir. Bu baxımdan, çoxdillilik multikultural cəmiyyətlərin sosial sabitliyinin və mədəni zənginliyinin əsas göstəricilərindən biri kimi qiymətləndirilə bilər.

Çoxdilliliyin təşviqi yalnız dil siyasətinin prioritet istiqaməti kimi deyil, eyni zamanda multikultural dəyərlərin qorunması və inkişafının ayrılmaz tərkib hissəsi kimi nəzərdən keçirilməlidir. Dil müxtəlifliyinə tolerant və inklüziv yanaşma multikultural cəmiyyətlərdə qarşılıqlı anlaşmanı gücləndirir, mədəni dialoqu təşviq edir və sosial harmoniyanın möhkəmlənməsinə töhfə verir. Beləliklə, fərdi və kollektiv çoxdilliliyin inkişafı multikultural cəmiyyətlərin davamlı inkişaf strategiyasının mühüm komponentlərindən biri kimi çıxış edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Abdullayev K. Mifdən yazıya və ya gizli Dədə Qorqud. Bakı: Mütərcim, 2009, 376 s.
2. Əliyev R. Multikulturalizm və dil siyasəti problemləri. Dil və ədəbiyyat, 2016;3:45–52.

3. Baker C., Wright W.E. Foundations of bilingual education and bilingualism (6th ed.). Bristol: Multilingual Matters, 2017, 520 p.
4. Blommaert J. The sociolinguistics of globalization. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, 256 p.
5. Busch B. The multilingual subject. Oxford: Oxford University Press, 2017, 208 p.
6. Cenoz J., Gorter D. Multilingual education: Between language learning and translanguaging. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, 186 p.
7. De Houwer A. Bilingual development in childhood. Cambridge: Cambridge University Press, 2021, 240 p.
8. European Commission. Key data on teaching languages at school in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017, 164 p.
9. Extra G., Yagmur K. (Eds.). Language rich Europe: Trends in policies and practices for multilingualism in Europe. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
10. García O., Wei L. Translanguaging: Language, bilingualism and education. London: Palgrave Macmillan, 2014, 165 p.
11. Wei L. Translanguaging as a practical theory of language. Applied Linguistics, 2018;39(1):9–30.
12. May S. (Ed.). The multilingual turn: Implications for SLA, TESOL and bilingual education. New York: Routledge, 2014, 298 p.
13. Otheguy R., García O., Reid W. Clarifying translanguaging and deconstructing named languages. Applied Linguistics Review, 2015;6(3):281–307
14. Phillipson R. Linguistic imperialism continued. New York: Routledge, 2016, 278 p.
15. Piller I. Intercultural communication: A critical introduction (2nd ed.). Edinburgh: Edinburgh University Press, 2017, 288 p.

16. UNESCO. Global education monitoring report: Inclusion and education – All means all. Paris: UNESCO, 2020, 420 p.

Parvana Alovzat BAGHIROVA
PhD student of Azerbaijan University of Languages

SOCIO-CULTURAL FACTORS INFLUENCING THE FORMATION OF INDIVIDUAL AND COLLECTIVE MULTILINGUALISM IN MULTICULTURAL SOCIETIES

Summary

The article examines the main socio-cultural factors influencing the formation of individual and collective multilingualism in multicultural societies. Under the conditions of globalization, migration processes, and intensified cultural integration, multilingualism has become a defining characteristic of modern societies. The study explores the role of language as a means of expressing social and cultural identity, as well as the interaction between individual and collective multilingualism. Ethnic and cultural diversity, family and social environment, the education system, the activities of cultural institutions, the ideology of multiculturalism, and language tolerance are identified as key factors shaping multilingualism. Special attention is paid to the role of digital technologies and social media in expanding multilingual communication spaces. The article emphasizes that multilingualism is not merely a communicative skill but also an important mechanism for social adaptation, cultural integration, and the preservation of multicultural values. In conclusion, the development of individual and collective multilingualism is considered a significant factor in ensuring social stability and cultural richness in multicultural societies.

Keywords: multiculturalism, multilingualism, language policy, language tolerance.

Парвана Алёвсат БАГИРОВА
докторант Азербайджанского университета языков

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО И КОЛЛЕКТИВНОГО МНОГОЯЗЫЧИЯ В МУЛЬТИКУЛЬТУРНЫХ ОБЩЕСТВАХ

Резюме

В статье анализируются основные социально-культурные факторы, влияющие на формирование индивидуального и коллективного многоязычия в мультикультурных обществах. В условиях глобализации, миграционных процессов и усиления культурной интеграции многоязычие становится одной из характерных черт современных обществ. В исследовании рассматривается роль языка как средства выражения социальной и культурной идентичности, а также взаимосвязь индивидуального и коллективного многоязычия. Этническое и культурное разнообразие, семейная и социальная среда, система образования, деятельность культурных институтов, идеология мультикультурализма и языковая толерантность представлены как ключевые факторы формирования многоязычия. Особое внимание уделяется роли цифровых технологий и социальных сетей в расширении многоязычного коммуникативного пространства. В статье подчёркивается, что многоязычие выступает не только как коммуникативное умение, но и как важный механизм социальной адаптации, культурной интеграции и сохранения мультикультурных ценностей. В результате делается вывод о том, что развитие индивидуального и коллективного многоязычия играет

значимую роль в обеспечении социальной стабильности и культурного богатства мультикультурных обществ.

Ключевые слова: мультикультурализм, многоязычие, языковая политика, языковая толерантность.

Daxil olub: 17.04.2026